

RegioM
Sborník Regionálního muzea v Mikulově
2006

Petr Tybitanzl

Poznámky k heraldickému vývodu Václava Popela z Lobkowicz a jeho manželky Markéty Františky rozené hraběnky z Dietrichsteina na Mikulově

Dietrichsteinský vývod začíná, tak jako celá historie tohoto starobylého korutanského rodu, ve vztahu k Mikulovu u Adama z Dietrichsteina. Původně liechtensteinský Mikulov koupil roku 1560 za 60 000 uherských tolarů uherský šlechtic Ladislav Kereczenyi. Kereczenyiové se však natolik zadlužili, že toto zboží v roce 1575 prodali s celým rozsáhlým panstvím již zmíněnému Adamu z Dietrichsteina.

Dietrichsteinové jsou starobylý rod původem z Korutan, kde se připomíná již v 11. století šlechtic jménem Reinpert (zemřel 1004), jehož potomci, hrabata z Friesachu a Zelstbachu, patrně postavili rodový hrad Dietrieichstein. Rod se pak rozdělil do mnoha větví, z nichž nejdůležitější jsou větve Weichselstadt – Rabenstein in Ebenau a Hollenburg = Finckenstein.

Nás však budou zajímat především příslušníci té druhé jmenované větve, která se v 16. století opět rozdělila na starší větev Hollenburg, jež se ve druhé polovině 17. století usadila v severních Čechách v Libochovicích, Pátku, Budyni atd., a na mladší větev označovanou „zu Nikolsburg“, tj. na Mikulově. Jejím zakladatelem byl právě Adam z Dietrichsteina, pochovaný v katedrále sv. Víta v Praze, v kapli sv. Zikmunda.

Adam, svobodný pán z Dietrichsteina (narozen 17. 10. 1527 v Grazu, zemřel 15. 1. 1590 v Mikulově), od mládí působil v císařských službách, nejprve Ferdinanda I., od roku 1543 ve službách arcivévody Maxmiliána. Od roku 1561 byl nejvyšším hofmistrem císařovny Marie a od roku 1562 vyslancem v Římě. Nejvíce však proslul a je v historii znám jako osobní hofmistr dvou arcivévodů, synů císaře Maxmiliána II., Rudolfa a Arnošta, které doprovázel na výchovu ke španělskému dvoru jejich vzdáleného strýce, španělského krále Filipa II. V roce 1569 obdržel Calatravský řád (komtur v Alkanez) a od roku 1578 byl nejvyšším hofmistrem císaře Rudolfa II.

Jako příslušník panského (či baronského) stavu již užíval čtvercový štít, čtvrcený. První pole tvoří původní erb (Stamm – Wappen) kosmo zlatě-červeně dělený a na něm vertikálně položeny dva odvrácené vinařské nože z ocelovými střížkami a zlatými rukojeťmi, Dietrichstein. Druhé pole – černé se stříbrnou krovkí panství Osterwitz (někdy se však v pramenech objevuje též jako dědičné čišnictví v Korutanech). Třetí pole – stříbrné s utatým supím pařátem s červeným řezem, Hollenburg. Čtvrté pole – zlaté s černým hadem (někdy korunovaným), Finckenstein.

Této podobě erbu, jehož štít je podložen červeným Calatravským řádovým křížem a který je vidět i na Adamových portrétech, náleží dva zlatě korunované helmy s klenoty. Na pravém helmu na třech černých pštrosích pérech leží dva vinařské nože z prvního pole štítu s překryvadly červenou zlatými. Na levém helmu pak černé orlí křídlo se stříbrnou krovkí z druhého pole (což by spíše napovídalo výkladu o dědičném čišnictví v Korutanech) kryla černo-stříbrná.

Roku 1553 se Adam z Dietrichsteina v Praze oženil se vznešenou dámou z velice starobylého rodu, nejspíš dvorní dámou španělské královny, doňou Marií Margaritou de Folch y de Requesens, princeznou de Cardona (zemřela 23. 2. 1609 v Madridu, pochována tamtéž), dcerou Antonia Folch de Cardona, místokrále na Sicílii (1533–1549), a Marie Reguesens de Soler. Popis jejího erbu bude dosti komplikovaný. Štít je opět čtvrcený. První a čtvrté pole velkého štítu jsou stejná. Obě pole jsou nazděl polcená a obě jsou úhlopříčně opět čtvrcená – v horních a dolních polích jsou znaky Aragony, tj. na zlaté leží čtyři červené

svislé pruhy. Postranní pole vpravo je červené a na něm zlaté květy a listy bodláku – původní erb Cardona. Vlevo jsou zprava modrá pole se zlatými liliemi a červeným turnajovým límcem – Anjou, zleva je pak černo-zlaté šachování – hrabství Urgel. Druhé pole velkého štítu je červené, dole s vloženým stříbrným klínem, na němž je zlatě korunovaný purpurový lev (León), a nahoře v červených polích jsou zlaté věže (Kastilie) – celé toto pole patrně představuje Albuquerque. Třetí pole je zlaté s černým říšským dvouhlavým orlem se zlatou zbrojí, zlatě korunovaným, na jehož hrudi je červený štítek s třikrát třemi zlatými nitěmi.

Adam z Dietrichsteina měl se svou španělskou chotí celkem 23 dětí, z nichž nejspíš většina pomřela. Z tohoto početného potomstva se dospělosti dožili mj. tři synové – nejstarší Zikmund, prostřední Maximilián (narozen 1569, zemřel 29. 3. 1611), též komtur Calatravského řádu a v letech 1587–1596 důstojník císařského vojska v Uhrách. Poslední z nich byl František Serafín z Dietrichsteina, narozen 22. 8. 1570 v Madridu, kardinál, kníže (1622), biskup olomoucký.

Vraťme se však k nejstaršímu Zikmundovi svobodnému pánu z Dietrichsteina (narozen 1560, zemřel 1602). Císařský komoří a rada Rudolfa II. byl údajně povýšen do říšského hraběcího stavu, proto je na našem vývodu jeho erb již polepšen. Štít je čtvrcený, do prostřed je vložen srdečný štítek (Herteschild) s původním erbem rodu s vinařskými noži. V prvním poli je opět supí noha (Hollenburg). Druhé pole je červené, se stříbrným rovnoramenným křížem (Thalberg), což je dědictví po Barboře z Rottalu, Zikmundově babičce. Třetí pole obsahuje stříbrnou krokev (Osterwitz). Čtvrté pole nese černého hada za Finkenstein. Ačkoli jsem zde použil pouze hodnostní korunu, symbolizující v 16.–17. století většinou panský i hraběcí stav, měl by Zikmund z Dietrichsteina nárok na tři helmy (v pozdní době se uvádí celkem pět helmů se všemi klenoty jednotlivých z vrchu popsanych polí hraběcího erbu).

Zikmund hrabě z Dietrichsteina, svobodný pán Hollenstein, Finkenstein a Thalberg, byl asi od roku 1595 ženat s Johannou della Scala, svobodnou paní von der Leyter zu Behrn (narozena 1574, zemřela 1644), která byla dcerou Johanna Warmunda della Scala, svobodného pána von der Leyter zu Behrn (zemřel 1598) a Alžběty von Thurn z blíže nespecifikované větve italského rodu „de la Torre“ (Thurn), jejíž erb vidíme též na tomto vývodu. Je jím čtvrcený štít, v prvním a čtvrtém poli, červeném, je stříbrná krokev s černým pruhem či břevnem. Ve druhém a třetím poli, modrém, je na černém trojvrší stříbrná věž (della Tore). Na štítě s těmito poli jsou položeny dvě zlaté koruny turnajové helmy, na pravém je stříbrná vlčí hlava i s šiji s přikryvadly červeno-stříbrnými, na levém je pak na trojvrší stříbrná věž s přikryvadly modro-stříbrnými. Jedná se zřejmě o rakouskou či bavorskou větev rodu Thurnů. Je otázka, zda tito Thurnové byli nějak spřízněni se známými příslušníky italského rodu knížat Thurn-Valsassina, či Thurn-Taxis.

Tímto jsou popsány všechny erby v nejsvrchnější řadě našeho vývodu. Ještě se však vrátím k popisu erbu Johanna Warmunda della Scala. Jedná se o příslušníka velice starobylého italského rodu „Scaligeriù delle Scala“, vládců v severní Itálii, doložitelných v 11. století, kteří jako ghibellini vládli v letech 1259–1387 ve Veroně. Zřejmě nejslavnějším z nich byl Can Grande Della Scala (1291–1329), který kromě Verony ovládal Vicenzu, Padovu a Treviso. Byl velkým mecenášem umění, o čemž svědčí jeho monumentální náhrobek ve Veroně s jezdeckou sochou z doby kolem roku 1324, na níž je původní erb tohoto rodu. Je jím červený štít se zlatým (někdy i stříbrným) žebříkem s pěti příčkami. Na helmu je pak stříbrná zlatě okřídlená hlava psa, se zlatým obojkem s hroty, hledícího dopředu. V pozdější době tento rod přesídlil do Německa a Rakouska, kde obdržel rakouský panský stav s titulem „von der Leyten zu Behrn“, přičemž Johančin otec Jan Warmund byl posledním z tohoto rodu. Bohužel se však k tomuto povýšení nezachovala příslušná listina.

Pro úplnost je ještě třeba dodat, že po náhlé smrti Zikmunda hraběte z Dietrichsteina v roce 1602 se Johanna della Scala roku 1607 vdala podruhé za jiného významného člena rakouské aristokracie, a to za Jiřího Sigmunda svobodného pána von Lamberg na Orteneggu a Ottenstein (narozen 1568, zemřel 1632), císařského nejvyššího hofmistra a zemského

Heraldický vývod Markéty Františky z Dietrichsteina. (kresba autor článku)

hejtmana v Horních Rakousích, který zajistil mužské potomstvo, jež později (1636) dosáhlo hraběcího stavu. A protože Johanna della Scala byla poslední svého rodu po přeslici, byl Lambergům roku 1641 rozhojněn erb tím způsobem, že byl položen doprostřed čtvercového štítu.

Zikmund von Lamberg byl též praotcem knížecí větve rodu. Na rozdíl od rytířské, tj. gotické podoby erbu della Scala, tak jak to vidíme na obraze Can Grande ve Veroně, na našem vývodu je tento erb poněkud upraven v tom smyslu, že na červeném štítě drží onen zlatý žebřík dva stříbrní psi (někdy zlatě skvrnití) se zlatými obojky, přičemž klenot je nezměněn – ze zlaté korunované přilby vyrůstá stříbrná hlava psa, tentokrát již se zlatou korunou, mezi dvěma zlatými orlími křídly po stranách. Přikryvadla jsou červená a stříbrná.

Zikmund hrabě z Dietrichsteina (zemřel 1602) po sobě nezanechal příliš četné potomstvo – ze dvou synů, Maxmiliána a Jana Adama, který zemřel jako pětadvacetiletý v Římě, to byl Maximilián (narozen 1596, zemřel 6. 11. 1655), který po svém slavném strýci kardinálu Dietrichsteinovi zdědil knížecí titul. Ten mu byl mu též roku 1631 potvrzen jako dědičný pro prvorozené syny. Nejmladší Zikmundově dceři Markétě Františce (narozena 1597, zemřela 4. 2. 1617) je pak věnován tento vývod.

Markéta Františka se 8. 2. 1616 provdala za Václava Viléma Popela z Lobkowicz, pána a dědice panství Duchcov v severozápadních Čechách (narozen 20. 3. 1592, zemřel 1621). Kromě Duchcova byl po otci Adamu Gallovi (známém z aféry, kdy v souboji zabil svého soka – milence své manželky – Hanibala ze Schombergu, hraběte de Nanteuil, francouzského maršála), ještě též držitelem Střekova, Litvínova, Všechlap a Jiřetína.

Po dvou bezdětných manželstvích se Václavu Vilémovi narodil vytoužený mužský potomek a dědic František Josef. Bohužel však Markéta Františka hraběnka z Dietrichsteina zaplatila jeho narození svým životem. František Josef Popel z Lobkowicz (narozen 4. 2. 1617, zemřel 1642), dědic Duchcova aj., byl dne 26. 11. 1635 povýšen do stavu říšských hrabat. Neznámo kdy se oženil s Polyxenou z Talmberka (zemřela 25. 5. 1651). Její druhý muž Maximilián hrabě z Waldsteina s ní vyženil Duchcov.

Erb Markéty Františky hraběnky z Dietrichsteina, jíž náš vývod končí, tvoří (jak je již uvedeno shora u jejího děda Adama) zlatě a červeně pokosem dělený štít, na něm jsou položeny vertikálně či svisle dva odvrácené vinařské nože s ocelově zbarvenými střížkami čili ostrím, se zlatými rukojetmi. Na zlatě korunovaném turnajovém helmu jsou vetknuty tři černé pštrosí chocholy či péra, na nichž pak spočívají vinařské nože ze štítu. Přikryvadla jsou červená a zlatá.

Literatura:

Mžyková, Marie – Mašek, Petr – Kasík, Stanislav: Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu. České Budějovice 2002.

Županič, Jan: Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české. Praha 2001.